

**Wymagania edukacyjne do uzyskania śródrocznych i rocznych ocen
z wiedzy o społeczeństwie w klasie VIII**

Szkoła Podstawowa im. św. Jana Kantego w Białej Niżnej

Ocenę celujący otrzymuje uczeń, który:

- ✓ przewiduje konsekwencje braku zaspokojenia poszczególnych potrzeb człowieka;
- ✓ wyjaśnia, na czym polega różnica pomiędzy normami formalnymi a nieformalnymi;
- ✓ na wybranych przykładach dokonuje analizy sytuacji, w której dochodzi do konfliktu ról społecznych;
- ✓ przedstawia problem przestrzegania norm społecznych w swoim środowisku, dostrzega problemy i zagrożenia, wskazuje przyczyny i konsekwencje;
- ✓ porównuje cechy grup nastawionych na realizację różnych typów zadań;
- ✓ dokonuje analizy konkretnej sytuacji konfliktowej;
- ✓ zaproponuje sposoby rozwiązania konfliktu, uzasadnia wybór sposobu rozwiązania konfliktu;
- ✓ dokonuje krytycznej analizy przekazu informacyjnego, np. reklamy (wykorzystane środki perswazyjne, przejawy i sposoby manipulacji, wykorzystane komunikaty niewerbalne);
- ✓ dokonuje krytycznej analizy postaw uznawanych za asertywne pod kątem przestrzegania zasad asertywności;
- ✓ zaplanuje akcję społeczną propagującą postawy asertywne i zasady asertywności;
- ✓ zaplanuje działanie (projekt społeczny) propagujący na terenie szkoły lub społeczności lokalnej wybrane wartości kształtujące życie rodzinne;
- ✓ zaplanuje działanie propagujące wiedzę na temat instytucji wspierających rodzinę i form pomocy rodzinie;
- ✓ zaplanuje działanie propagujące ideę samorządności uczniowskiej;
- ✓ zaplanuje działanie informujący społeczność szkolną, o sposobach dochodzenia swoich praw w szkole;
- ✓ na wybranych przykładach oceni ofertę handlową (przydatność w gospodarstwie domowym, jakość, cena, konkurencyjność);
- ✓ wyjaśnia, w jaki sposób młodzi ludzie mogą włączyć się w działania prowadzone przez UNICEF;
- ✓ zaprezentuje wybraną formę aktywności UNICEFU;
- ✓ zaplanuje kampanię społeczną propagującą ideę ochrony praw i wolności człowieka;
- ✓ przedstawia i ocenia poziom przestrzegania i ochrony praw i wolności człowieka w wybranym państwie świata;
- ✓ zaprezentuje działalność wybranej organizacji międzynarodowej na rzecz ochrony praw i wolności człowieka;

- ✓ zaplanuje działanie na rzecz promowania wśród rówieśników zasad prawidłowego korzystania z internetu;
- ✓ zaplanuje działanie propagujące konieczność przeciwdziałania przemocy domowe/przemocy w grupie rówieśniczej/przemocy w szkole;
- ✓ zaprezentuje swoją gminę: historię, symbole, tradycje oraz miejsca i osoby, które odegrały szczególną rolę w jej dziejach;
- ✓ zaplanuje działanie na rzecz swojej społeczności lokalnej;
- ✓ wyszukuje informacje na temat realizacji lokalnych inicjatyw mieszkańców finansowanych z budżetów obywatelskich;
- ✓ zareklamuje na forum szkoły ideę młodzieżowej rady gminy;
- ✓ zaprezentuje strukturę budżetu swojej gminy (wykres, tabela, prezentacja multimedialna);
- ✓ przedstawia strukturę polityczną sejmiku swojego województwa;
- ✓ zaprezentuje swój powiat lub województwo; historię, symbole, tradycje oraz miejsca i osoby, które odegrały szczególną rolę w jej dziejach;
- ✓ zaplanuje kampanię społeczną promującą zasady etycznego postępowania urzędników administracji przeciwdziałającą zjawisku korupcji, nepotyzmu;
- ✓ zorganizuje debatę/dyskusję na temat przyczyn i skutków zjawiska korupcji i nepotyzmu w życiu publicznym;
- ✓ zaprojektuje inicjatywę, która może być sfinansowana w ramach budżetu obywatelskiego;
- ✓ wyjaśnia, jak i dlaczego, jak zmieniały się na przestrzeni dziejów polskie symbole narodowe;
- ✓ przedstawia wybrany problem etniczny/narodowy współczesnego świata;
- ✓ zaprezentuje wybrany element polskiego dziedzictwa narodowego;
- ✓ przedstawia czynniki utrudniające i ułatwiające prawidłową komunikację pomiędzy różnymi grupami etnicznymi/ narodowymi;
- ✓ zaprezentuje wzorzec obywatela polskiego;
- ✓ podejmuje na forum szkoły lub środowiska lokalnego działania służące propagowaniu postaw patriotycznych;
- ✓ podejmuje działania sprzyjające rozwojowi lokalnej społeczności;
- ✓ zaprezentuje historię, kulturę, formy organizacji wybranej mniejszości narodowej lub etnicznej w Polsce;
- ✓ zaprezentuje sytuację człowieka w państwie totalitarnym;
- ✓ porównuje pozycję obywatela w państwie demokratycznym oraz państwie autorytarnym i totalitarnym;
- ✓ wyjaśnia, dlaczego zasady konstytucjonalizmu, przedstawicielstwa, trójpodziału władzy, pluralizmu politycznego, państwa prawa są fundamentem ustroju demokratycznego;
- ✓ wskazuje wady i zalety republikańskiej formy rządów;

- ✓ przedstawia historię polskiego konstytucjonalizmu;
- ✓ zarezentuje wybraną polską partię polityczną (struktura organizacyjna, program, działalność, wartości);
- ✓ prezentuje zadania i zakres działań wybranego ministerstwa;
- ✓ na podstawie zgromadzonych informacji, wyjaśnia, w jaki sposób działania wskazanych ministerstw wpływają na życie przeciętnej polskiej rodziny;
- ✓ omawia strukturę i hierarchię sądów w Polsce;
- ✓ prezentuje strukturę organizacyjną sądu rejonowego;
- ✓ przedstawia historię NSZZ „Solidarność”;
- ✓ zaplanuje działalność i strukturę organizacyjną dowolnego stowarzyszenia;
- ✓ wyjaśnia, w jaki sposób należy strzec się przed manipulacją stosowaną w reklamach;
- ✓ dokonuje krytycznej analizy wybranej reklamy;
- ✓ zaprezentuje wybraną misję pokojową ONZ, w której brały udział/biorą wojska polskie;
- ✓ prezentuje wybrane problemy/osiągnięcia Unii Europejskiej;
- ✓ zaprezentuje inwestycje gminne, finansowane ze środków unijnych;
- ✓ zaprezentuje wybraną inicjatywę unijną dotyczącą młodzieży;
- ✓ zorganizuje debatę/dyskusję dotyczącą sposobów udzielania efektywnej pomocy społecznościom globalnego Południa;
- ✓ zaprezentuje problemy wybranego państwa globalnego Południa;
- ✓ zaprezentuje wybrany konflikt międzynarodowy (lokalizacja konfliktu na mapie, strony konfliktu, przyczyny i formy konfliktu, sposoby rozwiązania sporu).

Ocenę bardzo dobry otrzymuje uczeń, który:

- ✓ dostrzega i przedstawia zależności pomiędzy procesem zaspokajania potrzeb a rozwojem człowieka;
- ✓ przedstawia czynniki mające wpływ na samoocenę człowieka;
- ✓ rozpoznaje i dopasowuje wskazane normy społeczne do właściwych kategorii;
- ✓ przedstawia pozytywne i negatywne wzorce zachowań funkcjonujące w swoim środowisku rówieśniczym;
- ✓ dokonuje autorefleksji, wskazać swoje mocne i słabe strony;
- ✓ na wybranych przykładach (tekst, ilustracja) dostrzec konflikt ról społecznych;
- ✓ wskazuje przyczyny i skutki nieprzestrzegania przez jednostkę norm społecznych;
- ✓ dopasowuje właściwe cechy do podanych grup społecznych;
- ✓ rozpoznaje sytuacje, w których łamane są zasady efektywnej współpracy w grupie;

- ✓ porównuje konsekwencje przyjęcia określonych postaw wobec sytuacji konfliktowej dla jednostki i społeczeństwa;
- ✓ porównuje różne sposoby rozwiązywania konfliktów, wskazuje ich dobre i złe strony;
- ✓ uzasadnia wybór metody rozwiązywania konfliktu społecznego;
- ✓ odczytuje znaczenie i rolę komunikatów niewerbalnych w zaprezentowanych wystąpieniach publicznych;
- ✓ stosuje wybrane komunikaty niewerbalne w wystąpieniu publicznym;
- ✓ wyjaśnia, czym się różni debata od dyskusji;
- ✓ dostrzega i opisuje przykłady łamania zasad dobrej komunikacji;
- ✓ wyjaśnia, czym się różni postawa asertywna od postaw: uległości, agresji i manipulacji;
- ✓ stosuje w praktyce warunki asertywności;
- ✓ wskazuje przykłady realizacji przez rodzinę poszczególnych funkcji;
- ✓ rozpoznaje sytuacje nieprawidłowego realizowania przez rodzinę swoich funkcji;
- ✓ wyjaśnia, jak na poszczególnych etapach życia jednostki, zmienia się rola rodziny w procesie socjalizacji;
- ✓ wskazuje zależności pomiędzy systemem wartości a zasadami funkcjonowania rodziny;
- ✓ hierarchizuje funkcje szkoły;
- ✓ określa, jaki wpływ na rozwój i przyszłość młodego człowieka wywiera szkoła;
- ✓ wyjaśnia, jakich umiejętności oczekuje współczesny rynek pracy;
- ✓ wymienia czynniki umożliwiające odniesienie sukcesu edukacyjnego i zawodowego;
- ✓ ocenia pracę samorządu szkolnego/podejmowane przez niego działania i formy pracy;
- ✓ ocenia i uzasadnia swoją aktywność w ramach samorządu szkolnego;
- ✓ projektuje działania służące ograniczeniu wydatków budżetu domowego;
- ✓ wyjaśnia, jak przestrzeganie zasad świadomego konsumenta wpływa na funkcjonowanie gospodarstwa domowego;
- ✓ przedstawia historię koncepcji praw i wolności człowieka;
- ✓ wyjaśnia, znaczenie poszczególnych cech praw i wolności człowieka;
- ✓ wyjaśnia, jaką rolę w państwie demokratycznym odgrywa system ochrony praw człowieka;
- ✓ porównuje poziom przestrzegania praw człowieka w państwach globalnego Południa i globalnej Północy;
- ✓ ocenia poziom przestrzegania praw człowieka w Polsce;
- ✓ wyjaśnia, jak skutecznie można się chronić przed zagrożeniem cyberprzemocą;
- ✓ uzasadnia konieczność reagowania w przypadku występowania przemocy domowej, przemocy rówieśniczej;

- ✓ interpretuje przepisy prawa dotyczące działania służ porządkowych;
- ✓ uzasadnić konieczność, angażowania się w życie lokalnej społeczności;
- ✓ wyjaśnia, jaką rolę w państwie demokratycznym odgrywa samorząd terytorialny;
- ✓ wyjaśnia, czym się różni gmina wiejska, od gminy miejsko-wiejskiej i miejskiej;
- ✓ wymienia organy państwa, które mogą kontrolować działania władz samorządowych;
- ✓ do poszczególnych rodzajów gminy dopasowuje odpowiadające im organy;
- ✓ interpretuje przepis prawa dotyczący organizacji referendum gminnego;
- ✓ wyjaśnia, jaką rolę w budżecie gminy odgrywają środki uzyskiwane z funduszy unijnych;
- ✓ uzasadnia konieczność angażowania się mieszkańców w rozwiązywanie problemów gminy i działalność organów gminy;
- ✓ wyjaśnia, w jaki sposób działalność samorządu gminnego przyczynia się do rozwoju społeczeństwa obywatelskiego;
- ✓ podaje przykłady działania młodzieżowej rady gminy;
- ✓ porównuje strukturę i sposób powoływania władz samorządowych gminy, powiatu i województwa;
- ✓ wyjaśnia, dlaczego należy przestrzegać zasad etycznego postępowania urzędników administracji;
- ✓ wskazuje działania, które może podjąć obywatel w przypadku łamania jego praw w urzędzie;
- ✓ uzasadnia konieczność aktywności obywatelskiej dla prawidłowego funkcjonowania społeczności lokalnej;
- ✓ prezentuje strukturę organizacyjną swojego urzędu gminy;
- ✓ uzasadnia, że można pogodzić różne tożsamości społeczno-kulturowe;
- ✓ wyjaśnia, w jaki sposób historia kształtowała polską tożsamość narodową;
- ✓ do podanych świat narodowych dopasowuje odpowiadające im wydarzenia historyczne;
- ✓ przedstawia negatywne i pozytywne aspekty funkcjonowania społeczeństw wieloetnicznych/narodowych;
- ✓ wyjaśnia, z czego mogą wynikać trudności w utrzymaniu polskiej tożsamości narodowej;
- ✓ porównuje różne sposoby nabywania obywatelstwa polskiego;
- ✓ uzasadnia konieczność przestrzegania cnót/wartości obywatelskich we współczesnym państwie demokratycznym;
- ✓ przedstawia konsekwencję odrzucenia wartości w życiu publicznym;
- ✓ wskazuje zalety i wady postaw określanych jako patriotyzm gospodarczy;
- ✓ wskazuje zalety i wady postaw uznawanych współcześnie za przejawy patriotyzmu, np. kibicowanie na zawodach sportowych;

- ✓ wyjaśnia, na czym polega różnica pomiędzy mniejszością narodową a mniejszością etniczną;
- ✓ wymienia kryteria, które decydują w Polsce o uznaniu danej społeczności za mniejszość narodową lub etniczną;
- ✓ wymienia główne czynniki, które zadecydowały o powstaniu Polonii;
- ✓ uzasadnia konieczność szczególnej ochrony prawnej mniejszości narodowych i etnicznych;
- ✓ uzasadnia potrzebę przeciwstawiania się przejawom ksenofobii, w tym szowinizmowi i antysemityzmowi;
- ✓ przedstawia społeczne konsekwencje stereotypizacji;
- ✓ wskazuje wady i zalety demokracji bezpośredniej i pośredniej;
- ✓ wskazuje na mapie Europy monarchie i republiki;
- ✓ podaje przykłady współczesnych państwa autorytarnych;
- ✓ podaje przykłady współczesnych i historycznych państw totalitarnych;
- ✓ wyjaśnia, jakich spraw może dotyczyć referendum ogólnokrajowe;
- ✓ dokonuje interpretacji przepisu Konstytucji RP dotyczącego referendum ogólnokrajowego;
- ✓ przedstawia główne zasady nowelizacji Konstytucji RP;
- ✓ porównuje zasady wyborów do Sejmu i Senatu;
- ✓ porównuje rolę Sejmu i Senatu w procesie ustawodawczym;
- ✓ wyjaśnia, jaką rolę w procesie ustawodawczym posiada Prezydent RP;
- ✓ wyjaśnia pojęcia: mandat, komisje sejmowe, Prezydium Sejmu, Konwent Seniorów;
- ✓ wyjaśnia, jakie znaczenie w państwie demokratycznym ma aktywność wyborcza obywateli;
- ✓ wskazuje skutki, jakie niesie dla państwa i społeczeństwa niska frekwencja wyborcza;
- ✓ wyjaśnia, na czym polega kontrola polityczna Sejmu nad Radą Ministrów;
- ✓ wyjaśnia na czym polega zasada kontrasygnaty;
- ✓ przedstawia główne zadania wskazanych ministerstw;
- ✓ wymienia Prezydentów RP po 1989r.;
- ✓ wymienia zasady gwarantujące niezawisłość sędziów;
- ✓ wyjaśnia, znaczenie zasady dwuinstancyjności postępowania sądowego;
- ✓ wyjaśnia, w jaki sposób realizowana jest zasada dwuinstancyjności postępowania sądowego;
- ✓ wyjaśnia rolę Trybunału Konstytucyjnego i Trybunału Stanu dla ochrony zasady państwa prawa;
- ✓ wyjaśnia, jaką rolę w państwie demokratycznym odgrywa zasada swobodnego zrzeszania się;
- ✓ wyjaśnia różnicę pomiędzy fundacją a stowarzyszeniem;

- ✓ wyjaśnia, czym jest organizacja pożytku publicznego i w jaki sposób można wspomóc jej działalność;
- ✓ dostrzega środki perswazji / manipulacji zastosowane we wskazanej reklamie;
- ✓ wyjaśnia, jaką rolę pełni opinia publiczna (sondaże opinii publicznej) w państwie demokratycznym;
- ✓ uzasadnia konieczność przestrzegania zasad etyki dziennikarskiej;
- ✓ odszukuje przykłady łamania etyki dziennikarskiej;
- ✓ uzasadnia konieczność oddzielania faktów od opinii;
- ✓ wyjaśnia, czym różni się ONZ od innych organizacji międzynarodowych;
- ✓ wyjaśnia, jaką rolę odgrywa NATO w polityce obronnej państwa polskiego;
- ✓ wymienia nazwy, innych niż ONZ i NATO, organizacji międzynarodowych, do których należy Polska;
- ✓ podaje podstawowe kompetencje głównych organów Unii Europejskiej;
- ✓ przedstawia wady i zalety procesu integracji europejskiej;
- ✓ prezentuje sylwetki polityczne Polaków pełniących ważne funkcje w instytucjach /organach Unii Europejskiej;
- ✓ ocenia proces integracji Polski z Unią Europejską;
- ✓ wyjaśnia, na jakich zasadach funkcjonuje Strefa Schengen;
- ✓ przedstawia korzyści wynikające z przynależności Polski do Strefy Schengen;
- ✓ podaje przyczyny dysproporcji rozwojowych współczesnego świata;
- ✓ wymienia korzyści i zagrożenia wynikające z procesu globalizacji;
- ✓ wyjaśnia, dlaczego pomoc dla państw biednego Południa jest często nieskuteczna;
- ✓ wyjaśnia pojęcia Grupa G7;
- ✓ przedstawia różne rodzaje terroryzmu;
- ✓ wyjaśnia, dlaczego walka z terroryzmem jest trudna i często nieskuteczna.

Ocenę dobry otrzymuje uczeń, który:

- ✓ dopasowuje wskazane potrzeby do właściwych kategorii;
- ✓ wyjaśnia, na czym polega różnica pomiędzy potrzebami naturalnymi a społecznymi człowieka;
- ✓ wyjaśnia znaczenie słowa socjalizacja;
- ✓ wyjaśnia, jaką rolę w procesie socjalizacji odgrywa rodzina;
- ✓ porównuje społeczne oczekiwania dotyczące pełnienia roli dziecka i rodzica oraz ucznia i nauczyciela;
- ✓ podaje przykłady konfliktu ról społecznych;

- ✓ wymienia podstawowe kategorie norm społecznych;
- ✓ rozpoznaje poszczególne rodzaje grup społecznych;
- ✓ wskazuje cechy grupy nastawionej na realizację zadania, typowego dla społeczności uczniowskiej;
- ✓ podaje przykłady korzyści i zagrożeń wynikających z bycia w grupie;
- ✓ podaje przykłady zasad efektywnej współpracy;
- ✓ wskazuje dobre i złe strony poszczególnych postaw wobec konfliktu;
- ✓ rozpoznaje typowe sposoby rozwiązywania konfliktów;
- ✓ wymienia warunki prowadzenia skutecznych negocjacji;
- ✓ wyjaśnia, czym różni się przekaz werbalny od niewerbalnego;
- ✓ wyjaśnia, jaką rolę pełni komunikacja niewerbalna;
- ✓ określa nadawcę i odbiorcę przedstawionego komunikatu;
- ✓ wymienia zasady, których należy przestrzegać w wystąpieniach publicznych;
- ✓ zastosowuje w praktyce zasady skutecznej komunikacji, np. w wystąpieniu na forum klasy;
- ✓ rozpoznaje postawy asertywne oraz postawy uległości, agresji i manipulacji;
- ✓ wyjaśnia, w jaki sposób rodzina przyczynia się do zaspokajania potrzeb człowieka;
- ✓ podaje nazwy poszczególnych funkcji rodziny;
- ✓ porównuje cechy różnych typów rodzin / rozpoznaje poszczególne typy rodziny;
- ✓ wymienia czynniki sprzyjające zacieśnianiu więzi rodzinnych;
- ✓ wymienia instytucje wspierające rodziny w realizacji swoich funkcji oraz formy pomocy rodzinie;
- ✓ wymienia działania za pomocą, których szkoła realizuje poszczególne funkcje;
- ✓ przedstawia wady i zalety wyboru poszczególnych wariantów dalszej edukacji;
- ✓ zaplanuje swoją dalszą edukację pod kątem przyszłej aktywności zawodowej;
- ✓ charakteryzuje poszczególne formy życia szkolnego;
- ✓ rozpoznaje przypadki naruszania praw ucznia;
- ✓ ocenia, czy zaprezentowany budżet gospodarstwa domowego jest prawidłowo skonstruowany;
- ✓ wymienia przyczyny powstawania deficytu w budżecie domowym;
- ✓ opisuje strukturę typowego budżetu domowego;
- ✓ napisze reklamację;
- ✓ wymienia instytucje chroniące prawa konsumenta;
- ✓ wymienia podstawowe zasady, którymi powinien kierować się świadomy konsument;

- ✓ wymienia cechy praw i wolności człowieka;
- ✓ wyjaśnia, na czym polega szczególne znaczenie Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka;
- ✓ wymienia prawa zawarte w Konwencji Praw Dziecka;
- ✓ rozwija skrót UNICEF;
- ✓ wyjaśnia, na czym polega różnica pomiędzy prawami pierwszej, drugiej i trzeciej generacji;
- ✓ rozpoznaje przykłady łamania praw i wolności człowieka;
- ✓ uzasadnia konieczność funkcjonowania systemu ochrony praw i wolności człowieka;
- ✓ przedstawia zagrożenia wynikające z łamania praw i wolności człowieka;
- ✓ wymienia przyczyny łamania praw człowieka;
- ✓ wyszukuje w mediach opisy sytuacji, w których łamane są prawa człowieka;
- ✓ określa podstawowe zasady bezpiecznego korzystania z internetu;
- ✓ przedstawia wady i zalety aktywności na forach społecznościowych;
- ✓ wymienia zadania poszczególnych służb mundurowych w Polsce;
- ✓ wymienia główne prawa przysługujące ofiarom przestępstwa, świadkom i oskarżonym;
- ✓ uzasadnia konieczność znajomości przysługujących nam praw;
- ✓ wyjaśnia, gdzie należy szukać pomocy w przypadku występowania przemocy domowej;
- ✓ wyjaśnia, w jakim celu tworzone są samorzady zawodowe;
- ✓ wyjaśnia, w czym przejawia się zasada decentralizacji władzy publicznej w Polsce;
- ✓ wymienia organy samorządów terytorialnych w Polsce;
- ✓ określa, jaki charakter ma gmina, w której mieszka;
- ✓ rozpoznaje herb województwa, w którym mieszka;
- ✓ podaje imiona i nazwiska osób pełniących aktualnie najważniejsze funkcje w swojej gminie;
- ✓ wymienia podstawowe uprawnienia organów uchwałodawczych i wykonawczych gminy;
- ✓ wymienia zasady przeprowadzania wyborów do władz gminy;
- ✓ podaje przykłady zadań własnych i zleconych gminy;
- ✓ wymienia źródła finansowania gminy;
- ✓ podaje przykłady wpływu mieszkańców na życie gminy;
- ✓ wyjaśnia pojęcie budżet obywatelski;
- ✓ wyszukuje informacje na temat przedsięwzięć podejmowanych przez młodzieżowe rady gminy, miasta;
- ✓ wymienia podstawowe uprawnienia organów uchwałodawczych i wykonawczych powiatu i województwa;

- ✓ interpretuje przepis prawa dotyczący przeprowadzania wyborów do władz uchwałodawczych powiatu i województwa;
- ✓ odszukuje informacje zamieszczane w Biuletynie Informacji Publicznej;
- ✓ wyjaśnia, jaki rodzaj informacji zamieszcza się w BIP;
- ✓ rozpoznaje przypadki łamania praw obywateli w urzędzie;
- ✓ wyjaśnia, na czym polega różnica pomiędzy wspólnotą narodową i wspólnotą etniczną;
- ✓ wyjaśnia, jakie znaczenie dla współczesnego młodego człowieka ma tożsamość narodowa;
- ✓ przedstawia historię polskich symboli narodowych;
- ✓ wymienia różne rodzaje tożsamości społecznych;
- ✓ rozpoznaje różne sposoby nabywania obywatelstwa polskiego;
- ✓ wyjaśnia, na czym polega różnica pomiędzy obywatelstwem a narodowością;
- ✓ wymienia konstytucyjne prawa i obowiązki obywatela RP;
- ✓ wyjaśnia, jaki wpływ ma państwo na kształtowanie więzi narodowych;
- ✓ uzasadnia potrzebę patriotyzmu we współczesnym świecie;
- ✓ porównuje postawy patriotyczne dawniej i dzisiaj;
- ✓ wymienia zamieszkujące Polskę mniejszości narodowe i etniczne, oraz grupę posługującą się językiem regionalnym;
- ✓ wyjaśnia, na czym polega różnica pomiędzy mniejszościami narodowymi i etnicznymi w Polsce a cudzoziemcami;
- ✓ wyjaśnia, na czym polega różnica pomiędzy pojęciami: imigranci i uchodźcy;
- ✓ wymienia podstawowe prawa przysługujące uchodźcom w Polsce;
- ✓ wymienia związki łączące Polonię z Polską;
- ✓ wyjaśnia pojęcie stereotyp;
- ✓ wymienia cechy stereotypu;
- ✓ wyjaśnia, w jaki sposób można przeciwstawiać się przejawom ksenofobii, w tym szowinizmowi i antysemityzmowi;
- ✓ porównuje postawę patriotyczną i nacjonalistyczną;
- ✓ uzasadnia słuszność postawy tolerancyjnej;
- ✓ wymienia podstawowe formy demokracji bezpośredniej;
- ✓ wyjaśnia, czym się różni demokracja bezpośrednia od pośredniej;
- ✓ wymienia korzyści, jakie daje obywatelom ustrój demokratyczny;
- ✓ wymienia podstawowe cechy autorytaryzmu i totalitaryzmu;
- ✓ dopasowuje działania władzy państwowej do poszczególnych funkcji państwa;

- ✓ wyjaśnia, na czym polega różnica pomiędzy monarchią a republiką;
- ✓ wymienia rozdziały Konstytucji RP;
- ✓ wyjaśnia, czym zajmuje się Trybunał Konstytucyjny;
- ✓ wyjaśnia czym jest preambuła;
- ✓ wyjaśnia, na czym polegają zasady: pluralizmu politycznego, republikańskiej formy rządu, państwa prawa;
- ✓ wymienia wartości, do których odwołuje się preambuła Konstytucji;
- ✓ odszukuje w Konstytucji RP przepisy dotyczące wskazanych kwestii;
- ✓ wyjaśnia, czego dotyczyły referenda ogólnokrajowe przeprowadzone po 1989 roku;
- ✓ określa z kogo składa się Zgromadzenie Narodowe;
- ✓ podaje przykład sytuacji, w której Sejm i Senat obradują jako Zgromadzenie Narodowe;
- ✓ wyjaśnia zasady, według, których odbywają się wybory do Sejmu i Senatu;
- ✓ wyjaśnia pojęcie immunitet;
- ✓ wymienia główne etapy procesu ustawodawczego;
- ✓ wyjaśnia, co jest głównym celem działalności partii politycznej;
- ✓ porządkuje kompetencje Prezydenta RP w polityce wewnętrznej, zewnętrznej;
- ✓ omawia główne zasady procedury tworzenia rządu;
- ✓ przedstawia podstawowe fakty dotyczące życiorysu politycznego urzędującej głowy państwa oraz Prezesa Rady Ministrów;
- ✓ rozpoznaje główne zasady postępowania sądowego;
- ✓ wyjaśnia, na czym polega zasada niezależności sądów
- ✓ wyjaśnia, na czym polega zasada niezawisłości sędziów;
- ✓ wyjaśnia, jaką rolę pełnią sędziowie w procesie sądowym;
- ✓ wymienia strony postępowania sądowego (postępowanie karne i cywilne);
- ✓ wyjaśnia pojęcia: fundacja i stowarzyszenie;
- ✓ wyjaśnia, jak rolę pełnią związki zawodowe;
- ✓ uzasadnia konieczność angażowania się w działania organizacji pozarządowych;
- ✓ przedstawia korzyści wynikające z pracy w wolontariacie;
- ✓ wymienia główne organizacje młodzieżowe działające w Polsce;
- ✓ odczytuje cel wskazanej kampanii społecznej;
- ✓ wskazuje pozytywne i negatywne aspekty funkcjonowania mediów społecznościowych;
- ✓ wymienia główne zasady etyki dziennikarskiej;

- ✓ odszukuje w tekście publicystycznym fakty i opinie;
- ✓ wymienia podstawowe sposoby perswazji / manipulacji stosowane w mediach;
- ✓ wyjaśnia, jaką rolę pełnią ambasadorzy i konsulowie;
- ✓ wyjaśnia, jakie są główne cele polityki zagranicznej państwa;
- ✓ określa, kiedy powstało ONZ i kiedy powstało NATO;
- ✓ wyjaśnia, czym zajmuje się Rada Bezpieczeństwa ONZ;
- ✓ wyjaśnia pojęcie misja pokojowa ONZ;
- ✓ wymienia przykłady aktywności Polski w ONZ i NATO;
- ✓ wymienia główne etapy integracji europejskiej;
- ✓ wskazuje na mapie państwa członkowskie Unii Europejskiej;
- ✓ odszukuje informacje o życiorysie politycznym Ojców założycieli zjednoczonej Europy;
- ✓ wyjaśnia główne zasady funkcjonowania Unii Europejskiej;
- ✓ podaje nazwy głównych organów Unii Europejskiej;
- ✓ wymienia imiona i nazwiska Polaków pełniących ważne funkcje w instytucjach /organach Unii Europejskiej;
- ✓ podaje informacje dotyczące głównych etapów integracji Polski z Unią Europejską (referendum ratyfikacyjne);
- ✓ podaje przykłady wykorzystania funduszy unijnych;
- ✓ wyjaśnia, na czym polega Europejski Rynek Wewnętrzny;
- ✓ podaje przykłady ilustrujące dysproporcję rozwojową pomiędzy państwami globalnego Południa i globalnej Północy;
- ✓ podaje przykłady zależności pomiędzy państwami globalnej Północy i globalnego Południa;
- ✓ uzasadnia konieczność udzielania pomocy humanitarnej;
- ✓ na wybranych przykładach przedstawia przyczyny współczesnych konfliktów międzynarodowych;
- ✓ wymienia skutki rozwoju terroryzmu we współczesnym świecie;
- ✓ wymienia cechy ludobójstwa.

Ocenę dostateczny otrzymuje uczeń, który:

- ✓ wymienia podstawowe kategorie potrzeb człowieka;
- ✓ podaje przykłady oddziaływania rodziny, szkoły i rówieśników na postawy i zachowania jednostki;
- ✓ wymienia podstawowe społeczne oczekiwania wynikające z pełnienia roli dziecka i ucznia;
- ✓ podaje przykłady norm społecznych obowiązujących w wybranych społecznościach, np. w rodzinie, szkole;

- ✓ wymienia podstawowe cechy grup społecznych;
- ✓ określa jakim rodzajem grupy jest grupa koleżeńska;
- ✓ wymienia grupy społeczne, do których należy;
- ✓ wymienia typowe konflikty występujące w szkole i grupie rówieśniczej;
- ✓ podaje przykłady postaw/zachowań jednostek wobec konfliktu;
- ✓ wymienia podstawowe sposoby rozwiązywania konfliktów społecznych;
- ✓ wymienia podstawowe rodzaje komunikacji;
- ✓ podaje przykłady komunikatów niewerbalnych;
- ✓ wymienia czynniki utrudniające wystąpienia publiczne;
- ✓ wymienia podstawowe cechy postawy asertywnej;
- ✓ wymienia cechy rodziny jako grupy społecznej;
- ✓ wymienia potrzeby młodych ludzi, które zaspokaja rodzina;
- ✓ wymienia rodzaje współczesnych rodzin;
- ✓ wymienia podstawowe prawa i obowiązki dziecka w rodzinie;
- ✓ wymienia podstawowe wartości kształtujące życie rodzinne;
- ✓ wymienia podstawowe problemy zagrażające prawidłowemu funkcjonowaniu współczesnych polskich rodzin;
- ✓ wymienia funkcje, które pełni szkoła;
- ✓ odczytuje ze schematu podstawowe informacje dotyczące struktury polskiego szkolnictwa;
- ✓ przedstawia różne warianty kontynuowania edukacji po ukończeniu szkoły podstawowej;
- ✓ określa kto tworzy samorząd szkolny;
- ✓ wymienia formy organizacji życia szkolnego;
- ✓ wymienia podstawowe zasady konstruowania budżetu domowego;
- ✓ wymienia rodzaje źródeł dochodów gospodarstwa domowego, zasady prawidłowo skonstruowanego budżetu domowego;
- ✓ podaje przykłady łamania praw konsumenta;
- ✓ wypełnia typowy formularz reklamacyjny;
- ✓ wymienia główne funkcje praw i wolności człowieka;
- ✓ podaje, kto i kiedy uchwalił Powszechną Deklarację Praw Człowieka;
- ✓ podaje, kto i kiedy uchwalił Konwencję Praw Dziecka;
- ✓ podaje przykłady łamania praw dziecka;
- ✓ podaje przykłady działań podejmowanych przez UNICEF;

- ✓ podaje przykłady praw pierwszej, drugiej i trzeciej generacji;
- ✓ podaje przykłady praw i wolności osobistych, politycznych oraz socjalnych, kulturalnych i ekonomicznych zagwarantowanych w Konstytucji RP;
- ✓ podaje przykłady spraw, z którymi można zwrócić się do Rzecznika Praw Obywatelskich i Rzecznika Praw Dziecka;
- ✓ podaje przykłady organizacji międzynarodowych zajmujących się ochroną praw i wolności człowieka;
- ✓ podaje przykłady działań podejmowanych przez Międzynarodowy Czerwony Krzyż;
- ✓ określa, kogo w świetle polskiego prawa, nazywamy nieletnim;
- ✓ wymienia podstawowe zasady odpowiedzialności prawnej nieletnich;
- ✓ wymienia korzyści i zagrożenia wynikające z korzystania z internetu;
- ✓ wskazuje formy cyberprzemocy;
- ✓ wymienia główne zadania policji;
- ✓ wymienia główne prawa przysługujące policjantom;
- ✓ wymienia prawa przysługujące nieletnim w kontakcie z policjantem;
- ✓ wymienia rodzaje służ mundurowych w Polsce;
- ✓ odszukuje informacje o prawach przysługujących ofiarom przestępstwa, świadkom i oskarżonym;
- ✓ wymienia rodzaje samorządów działających w Polsce;
- ✓ podaje przykłady samorządów zawodowych;
- ✓ podaje przykłady działań samorządu terytorialnego;
- ✓ odszukuje na mapie województwo, w którym mieszka;
- ✓ rozpoznaje herb miejscowości, w której mieszka;
- ✓ odszukuje informacje na temat osób pełniących najważniejsze funkcje w swojej gminie;
- ✓ wymienia podstawowe zadania gminy;
- ✓ odróżnia organy uchwałodawcze od organów wykonawczych gminy;
- ✓ podaje sposób wyłaniania władz gminy;
- ✓ podaje przykłady spraw rozstrzyganych w referendum gminnym;
- ✓ wymienia podstawowe zadania samorządu powiatowego i wojewódzkiego;
- ✓ odróżnia organy uchwałodawcze od organów wykonawczych powiatu i województwa;
- ✓ podaje sposób wyłaniania władz samorządowych powiatu i województwa;
- ✓ podaje przykłady spraw rozstrzyganych w referendum lokalnym;
- ✓ sporządza wykaz spraw, które można załatwić w gminie za pomocą e PUAP;

- ✓ wymienia podstawowe zasady postępowania etycznego w pracy administracji publicznej;
- ✓ wyjaśnia pojęcie korupcja;
- ✓ wymienia prawa przysługujące obywatelowi w urzędzie;
- ✓ wypełnia wnioski o wydanie dowodu osobistego;
- ✓ wymienia główne czynniki kształtujące polską tożsamość narodową;
- ✓ wyjaśnia pojęcie ojczyzna;
- ✓ opisuje polskie symbole narodowe;
- ✓ wymienia sytuacje, w których używa się polskich symboli narodowych;
- ✓ wymienia najważniejsze polskie święta narodowe;
- ✓ przedstawia zasady prawidłowego zachowania w trakcie uroczystości państwowych, świąt narodowych, wobec symboli narodowych;
- ✓ odróżnia pojęcie narodowość od obywatelstwa;
- ✓ wymienia więzi łączące obywatela i państwo;
- ✓ wymienia podstawowe sposoby nabycia obywatelstwa polskiego;
- ✓ wyjaśnia, na czym polega zasada krwi;
- ✓ wymienia cechy dobrego obywatela;
- ✓ wyjaśnia pojęcie patriotyzm;
- ✓ wymienia przejawy patriotyzmu lokalnego i gospodarczego;
- ✓ wymienia podstawowe prawa przysługujące mniejszościom narodowym i etnicznym w Polsce;
- ✓ wyjaśnia pojęcie Polonia;
- ✓ odczytuje z mapy, gdzie znajdują się największe skupiska mniejszości etnicznych i narodowych w Polsce;
- ✓ odczytuje z mapy, gdzie współcześnie znajdują się największe skupiska Polonii;
- ✓ wyjaśnia pojęcia: ksenofobia, rasizm, szowinizm, tolerancja;
- ✓ odróżnia postawę tolerancyjną od postawy bezkrytycznej akceptacji;
- ✓ podaje przykłady stereotypów;
- ✓ wyjaśnia, co to znaczy, że państwo jest suwerenne;
- ✓ wymienia podstawowe funkcje państwa;
- ✓ podaje przykłady realizacji zasady przedstawicielstwa;
- ✓ wymienia podstawowe cechy państwa demokratycznego;
- ✓ wymienić podstawowe zasady ustroju Polski;

- ✓ wyjaśnia, na czym polega zasada: konstytucjonalizmu, przedstawicielstwa i trójpodziału władzy;
- ✓ wymienia źródła powszechnie obowiązującego prawa w Polsce;
- ✓ wymienia szczególne cechy konstytucji;
- ✓ określa, z ilu posłów składa się Sejm, a z ilu Senat;
- ✓ wymienia najważniejsze kompetencje Sejmu i Senatu;
- ✓ wyjaśnia, na czym polega zasada przedstawicielstwa;
- ✓ wyjaśnia, w jaki sposób podejmowane są decyzje w Sejmie i Senacie;
- ✓ wymienia zasady, według których odbywają się wybory do Sejmu i Senatu;
- ✓ wymienia partie polityczne, których przedstawiciele zasiadają w Sejmie bieżącej kadencji;
- ✓ przedstawia główne zasady wyboru Prezydenta RP;
- ✓ wymienia podstawowe kompetencje Prezydenta RP;
- ✓ wymienia podstawowe kompetencje Rady Ministrów;
- ✓ wymienia główne zasady postępowania sądowego;
- ✓ wymienia nazwy trybunałów działających w Polsce;
- ✓ określa główne zadanie Trybunału Konstytucyjnego;
- ✓ wyjaśnia, czym zajmują się sądy administracyjne;
- ✓ podaje przykłady realizacji prawa do swobodnego zrzeszania się;
- ✓ odszukuje przykłady stowarzyszeń i fundacji działających w swoim środowisku lokalnym;
- ✓ podaje przykłady działań podejmowanych przez związki zawodowe;
- ✓ wymienia cechy wolontariatu;
- ✓ podaje główne cechy środków masowego przekazu;
- ✓ podaje główne cechy opinii publicznej;
- ✓ wymienia główne funkcje mediów;
- ✓ podaje przykłady mediów społecznościowych;
- ✓ odczytuje, zilustrowane w prostej formie, wyniki wskazanego sondażu opinii publicznej;
- ✓ wymienia główne funkcje reklamy;
- ✓ wymienia, główne cele i zadania ONZ;
- ✓ wymienia główne cele i zadania NATO;
- ✓ rozpoznaje przejawy realizacji przez państwo polityki zagranicznej;
- ✓ wymienia główne organy ONZ;

- ✓ określa, kiedy i gdzie podpisano traktat o powstaniu Unii Europejskiej;
- ✓ wymienia imiona i nazwiska Ojców założycieli zjednoczonej Europy;
- ✓ wymienia główne przyczyny integracji europejskiej;
- ✓ wymienia główne zasady funkcjonowania Unii Europejskiej;
- ✓ wyjaśnia, w jaki sposób nabywa się obywatelstwo Unii Europejskiej;
- ✓ wymienia prawa wynikające z obywatelstwa Unii Europejskiej;
- ✓ wymienia nazwy funduszy unijnych, z których korzysta Polska;
- ✓ wskazuje na podstawie mapy, państwa globalnej Północy i globalnego Południa;
- ✓ wyjaśnia, na czym polega różnica pomiędzy państwami globalnej Północy i globalnego Południa;
- ✓ podaje przykłady globalizacji ekonomicznej i kulturowej współczesnego świata;
- ✓ podaje przykłady organizacji międzynarodowych zajmujących się rozwiązywaniem konfliktów i walką z terroryzmem;
- ✓ wymienia skutki długotrwałych konfliktów międzynarodowych.

Ocenę dopuszczający otrzymuje uczeń, który:

- ✓ wymienia podstawowe potrzeby człowieka;
- ✓ wymienia osoby (podmioty, instytucje), które mają wpływ na rozwój młodego człowieka;
- ✓ podaje przykłady ról społecznych;
- ✓ podaje przykłady norm społecznych;
- ✓ podaje przykłady grup społecznych;
- ✓ podaje przykłady konfliktów społecznych;
- ✓ wymienia podstawowe sposoby rozwiązywania konfliktów w grupie rówieśniczej i w szkole;
- ✓ wymienia podstawowe zasady skutecznej komunikacji;
- ✓ odróżnia nadawcę od odbiorcy komunikatu;
- ✓ podaje przykłady sytuacji, w których młody człowiek powinien zachować się asertywnie;
- ✓ podaje przykłady więzi łączących członków rodziny;
- ✓ wymienia podstawowe oczekiwania społeczne wobec poszczególnych członków rodziny;
- ✓ wymienia podstawowe zadania szkoły;
- ✓ wymienia poszczególne typy szkół tworzących strukturę szkolną w Polsce;
- ✓ wymienia podstawowe prawa i obowiązki uczniów;
- ✓ wymienia osoby, u których może szukać pomocy, w przypadku naruszenia praw ucznia;
- ✓ odróżnia dochody rodziny od wydatków;

- ✓ wymienia podstawowe wydatki i źródła dochodów typowego gospodarstwa domowego;
- ✓ wymienia podstawowe prawa przysługujące konsumentów;
- ✓ podaje przykłady praw przysługujących dzieciom;
- ✓ podaje przykłady praw i wolności człowieka;
- ✓ wymienia przykłady konstytucyjnych praw i wolności człowieka;
- ✓ podaje przykłady łamania praw człowieka we współczesnym świecie;
- ✓ wymienia instytucje chroniące prawa człowieka w Polsce;
- ✓ podaje przykłady zagrożeń wynikających z korzystania z cyberprzestrzeni;
- ✓ podaje przykłady pozytywnego i negatywnego wykorzystania internetu przez młodych ludzi;
- ✓ wymienia przykłady działań policji;
- ✓ podaje przykłady, innych niż policja, służb porządkowych w Polsce;
- ✓ określa, kto tworzy samorząd uczniowski;
- ✓ podaje przykłady działań samorządu uczniowskiego;
- ✓ wymienia podstawowe jednostki podziału terytorialnego państwa polskiego;
- ✓ określa, w której gminie, powiecie i województwie mieszka;
- ✓ wymienia organy gminy, w której mieszka;
- ✓ podaje przykłady spraw załatwianych w urzędzie gminy;
- ✓ określić, gdzie znajduje się urząd gminy, w której mieszka;
- ✓ wymienia organy powiatu i województwa;
- ✓ podaje przykłady spraw załatwianych w starostwie powiatowym i urzędzie marszałkowskim;
- ✓ określa, gdzie znajdują się władze powiatu i województwa, w których mieszka;
- ✓ podaje przykłady spraw załatwianych przez urząd gminy, starostwo powiatowe, urząd marszałkowski;
- ✓ odszukuje stronę internetową własnego urzędu gminy, starostwa powiatowego, urzędu marszałkowskiego;
- ✓ podaje przykłady polskiego dziedzictwa narodowego;
- ✓ podaje przykłady więzi łączących polską wspólnotę narodową;
- ✓ wymienia i rozpoznaje polskie symbole narodowe;
- ✓ nazywa swoją dużą i małą ojczyznę;
- ✓ rozpoznaje Narodowe Święto Niepodległości i Święto Narodowe Trzeciego Maja;
- ✓ wymienia podstawowe prawa i obowiązki obywatela RP;
- ✓ podaje przykłady cnót /wartości obywatelskich;

- ✓ wymienia postaci najwybitniejszych Polaków XX i XXI wieku;
- ✓ podaje przykłady postaw patriotycznych i działań na rzecz dobra Ojczyzny;
- ✓ podaje przykłady postaw patriotycznych wśród współczesnej młodzieży;
- ✓ podaje przykłady mniejszości etnicznych i narodowych we współczesnej Polsce;
- ✓ wymienia podstawowe grupy cudzoziemców przebywających w Polsce;
- ✓ podaje przykłady/rozpoznaje przejawy ksenofobii, w tym rasizmu, szowinizmu i antysemityzmu;
- ✓ rozpoznaje postawy tolerancyjne i braku tolerancji;
- ✓ podaje przykłady działań władzy państwowej;
- ✓ wymienia podstawowe cechy państwa;
- ✓ wymienia nazwy współczesnych reżimów politycznych (demokracja, autorytaryzm, totalitaryzm);
- ✓ wymienia główne rodzaje władzy państwowej w Polsce;
- ✓ wymienia organy władzy ustawodawczej, wykonawczej i sądowniczej w Polsce;
- ✓ podaje nazwę ustawy zasadniczej;
- ✓ wymienia organy władzy ustawodawczej;
- ✓ wymienia główną funkcję Sejmu i Senatu;
- ✓ określa, z kogo składa się Sejm i Senat;
- ✓ zna zasadę zgodnie, z którą formowany jest Sejm i Senat;
- ✓ podaje przykład partii politycznej działającej w Polsce;
- ✓ wymieni organy władzy wykonawczej w Polsce;
- ✓ podaje imię i nazwisko urzędującej głowy państwa oraz Prezesa Rady Ministrów;
- ✓ określa sposób powoływania Prezydenta RP;
- ✓ podaje przykład uprawnienia Prezydenta RP;
- ✓ podaje przykłady spraw, z którymi człowiek może zwrócić się do sądu;
- ✓ wymienia rodzaje sądów w Polsce;
- ✓ podaje przykłady organizacji pozarządowych;
- ✓ podaje przykłady działań wolontariuszy;
- ✓ podaje przykłady środków masowego przekazu;
- ✓ podaje przykłady pracy dziennikarzy;
- ✓ odszukuje w środkach masowego przekazu przykłady reklam;
- ✓ wyjaśnia skrót ONZ, NATO;

- ✓ podaje przykłady działań podejmowanych przez ONZ;
- ✓ podaje przykłady działań podejmowanych przez NATO;
- ✓ wymienia rok, w którym Polska przystąpiła do Unii Europejskiej;
- ✓ wymienia państwa sąsiadujące z Polską, które należą do Unii Europejskiej;
- ✓ podaje przykłady praw/korzyści, które nabyli obywatele polscy po wejściu Polski do Unii Europejskiej;
- ✓ wymienia przykłady ilustrujące proces globalizacji;
- ✓ podaje przykłady pomocy humanitarnej;
- ✓ podaje przykłady działań terrorystycznych;
- ✓ podaje przykłady konfliktów międzynarodowych.